

Pogledano: 50 puta

Etički paradoks društva znanja

Društvo znanja označava gospodarski i društveni poredak u kojem je razvoj temeljen na znanju i tehnologiji, a znanje se koristi kao alat za proizvodnju i upravljanje. Koncept su popularizirali sociolozi Robert E. Lane i Daniel Bell.

Društvo znanja označava društveni i gospodarski poredak u visoko razvijenim zemljama. Termin se odnosi na ekonomiju koja je utemeljena i građena na znanju koje se koristi za proizvodnju i upravljanje. Koristi se upotreba znanja i tehnologije za proizvodnju ekonomske koristi. U društvu znanja se znanje koristi kao alat, u gospodarstvu znanja je znanje proizvod. Sektor gospodarske aktivnosti često se spominje kao intelektualni kapital. Koncept društva znanja je, između ostalih, 1966. godine koristio američki sociolog *Robert E. Lane* („knowledgeable societies“). Američki sociolog *Daniel Bell* je popularizirao koncepciju društva znanja 1973. u svojoj studiji ***“The Coming of Post-Industrial Society”***.

Danas smo živi svjedoci kako se termin društvo znanja upotrebljava kao označitelj u svrhu afirmacije osnovnih demokratskih vrijednosti. Tako se floskula o društvu znanja često susreće u vokabularu raznoraznih političkih figura i političko-gospodarskih centara moći, ona je već postala i dijelom obaveznog repertoara u predizbornim političkim diskursima... U kontekstu tranzicijskih

postsocijalističkih država, društvo znanja predstavlja jednu od omiljenih ideoloških sintagmi – u terminologiji teorijske psihoanalize bismo rekli primarni označitelj bez označenog, neupitni autoritet – kojim se hvalospjevno i deklarativno inaugurira, navodno slavodobitna, pristupnica društvu vrlog prvog svijeta kapitala. No, pozadina te kulise i nije baš tako svijetlo obojena.

Sve više upotrebljavani termin, društvo znanja, mogao bi biti razlog za ponos i radost današnjeg čovjeka. Društvo koje samo sebe definira društvom znanja, moglo bi se zamisliti kao društvo u kome su razum i uviđavnost, prosuđivanje i oprez, dugoročno mišljenje i pametno promišljanje, znanstvena radoznalost i kritička autorefleksija, prikupljanje argumenata i preispitivanje hipoteza konačno dobili prevagu nad iracionalnošću i ideologijom, praznovjerjem i umišljanjem, požudom i odsutnošću duha. **Ali, da li je to tako?** Konrad Paul (2006) u svojoj knjizi „Teorija neobrazovanosti“, konstatuje da je društvo znanja došlo u zabludu dajući sebi taj epitet. **Konrad** ističe da: „Svaki pogled na recentno društvo pokazuje da znanje toga društva nema nikakve veze s onim što se u europskoj tradiciji povezivalo s krepostima: s uviđavnošću, životnom praktičnom pameću, pa napokon i mudrošću“.

Zbog ove konstatacije možemo se zapitati šta to samoprovano društvo znanja, ustvari zna. Šta može i kako primijeniti to znanje? Odakle pravo današnjem čovjeku da se smatra čovjekom znanja? I ranije civilizacije su bile društva znanja, možda čak i više nego što je to društvo danas. Društvo znanja nije nikakvo posebno pametno društvo u odnosu na ranije civilizacije. Njegove zablude i pogreške, skućenost pogleda i agresivnost što u njemu vladaju nisu manje nego u drugim društvima. U društvu znanja malo njih uči zbog samog znanja, već zbog same neophodnosti učenja, jer svekoliko znanje brzo zastarijeva i gubi svoju vrijednost. Ipak, mnogima i samo znanje, kojeg može imati mnogo, nije garant za uspješnu primjenu tog znanja. Hegel je formulisao da: „Poznato nije spoznato zato što je poznato“. Ako se ova misao odnosi i na društvo znanja, tada znanje postaje, kako kaže jedna uvrijeđena definicija: „Informacija opskrbljena značenjem“ a kao takva beskorisna je.

Društvo znanja iznjedruje iz samog svog definisanja bezbroj pitanja. Jedno od pitanja je kako možemo znati kako kvalitet i kvantitet znanja nekog pojedinca može parirati sa društvom znanja. Ono što se treba znati u jednom društvu, u drugom ne treba. Prema ovakom poimanju naše znanje je onoliko vrijednom koliko je vrijedno u mjestu u kome se trenutno nalazimo. Prema tome, termin društvo znanja ne odnosi se podjednako na sve ljude, a ono se ipak odredilo kao termin koji važi za današnju civilizaciju. Krilaticom društvo znanja čovjek je preopterećen, jer zna da mora mnogo toga znati, iako vrlo često to ne može usvojiti. Razmišljanje što bi se još sve trebalo znati, jer to već neko negdje zna, mora dovesti do očaja. Svakodnevno čovjek gubi duševni mir jer zna da još mnogo toga mora znati. Mnogima je Schwanitzov sugestivni podnaslov „sve što se mora znati“, obećavao utjehu u situaciji u kojoj se svako, uslijed preplavljenosti informacijama, morao osjetiti preopterećenim. Znanje treba biti imperativ zato da bi ga čovjek mogao primijeniti, odnosno kako Druker definiše radnika znanja kao „obrazovanu osobu čije je obilježje sposobnost da svoje znanje primijeni u sadašnjosti, koristeći ga za oblikovanje budućnosti“. No, društvo znanja pravi paradoks na

sopstvenu ulogu i cilj jer čovjek koji ima obilježje čovjeka znanja i koji je učio, koji skuplja kvalifikaciju za kvalifikacijom, ne može to znanje primijeniti jer nema radnih mjesta, pa je to znanje beskorisno i samom društvu.

Koliko je društvo znanja komparabilno sa moralnim vrijednostima? Možemo li se hvaliti da smo društvo znanja, a svakodnevno potvrđujemo da smo i društvo osiromašenih moralnih i etičkih vrijednosti. Teorijski, moralne vrijednosti se proklamuju, ali ih u svakodnevnom životu vrlo rijetko susrećemo. Društvo znanja pokušava da sačuva moral i etiku tako što se neki temeljni moduli filozofije i etike dodaju modulima poslovne ekonomije i tehnikama menadžmenta: tako nastaje čudesan studij „ **poslovne etike**“ (Business ethics). Takve kombinacije navodno spašavaju na mnogim sveučilištima, inače teško ugroženu filozofiju i etiku. Ali je pitanje koliko, uostalom, možemo držati do filozofije i etike koja svoj spas traži u ekonomiji. Ako je vjerovati onima koji se zalažu za društvo znanja, znanje bi trebalo predstavljati jednu od najvećih vrednota modernog doba. To da neko mnogo zna ili da je u svom području izvanredan naučnik, ne kazuje ništa o njegovom moralnom statusu. Predmetno znanje nije, međutim, ni prema Kantu bilo izvor morala kao ni drugih kompetencija. Kako je kriza morala sve očitija, društvo znanja bi moralo vrlo skoro preći u „**moralno društvo**“, ako želi uopće opstati. Znanje u čovjeku ne vrijedi mnogo ako u njega nisu integrisane moralne vrijednosti, tada znanje može biti kobno za čovjeka, ali i za društvo. Danas je sve akutnije pitanje ekonomske krize, kako društvo znanja nije nikada proglasilo stanje moralne krize koja je odavno nastupila? Ovo društvo znanja slobodno može sebe proglasiti i društvom neetičnosti.

Najčešće se vrijednost čovjeka procjenjuje kroz titulu (znanje), a sve manje kroz ljudske vrijednosti (moral). Danas bi se trebao tražiti čovjek i to na način kako ga je u tadašnje vrijeme tražio Platon. Naime, priča se da je Platon u pola dana izašao na jedan atenski trg sa svijećom u ruci. Kada su ga upitali šta radi sa svijećom u po bijela dana, odgovorio je: „**Tražim čovjeka**“. Danas, društvo od čovjeka traži znanje, a čovjek, sav izgubljen, traži čovjeka.

Ipak, ko tvrdi da sve zna što se mora znati, neće morati dugo čekati da mu se dokaže kako ne zna mnogo toga što bi se moralo znati.

Collections

Autorski tekstovi